

УДК 376-054.6; 378-044.332

ВИВЧЕННЯ ОСВІТНІХ СИСТЕМ КРАЇН НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ АДАПТАЦІЇ У ВНЗ УКРАЇНИ

Зінонос Наталя Олексіївна
м.Кривий Ріг

Стаття присвячена аналізу освітніх систем деяких африканських країн, з яких на навчання до України приїждять іноземні студенти. Проведено порівняльний аналіз системи середньої освіти нашої країни та системи шкільної освіти Камеруну. Виявлено особливості побудови освітніх систем країн Африки; на основі зіставлення з національною системою, визначено відмінності систем середньої освіти. Результати дослідження повинні допомогти викладачам підготовчих відділень вітчизняних ВНЗ спрямувати роботу на підвищення ефективності адаптації іноземних студентів до освітнього середовища обраного ними вузу.

Ключові слова: адаптація іноземних студентів в українських вузах, довузівська підготовка, освітні системи країн Африки, структури освіти.

Постановка проблеми. Незважаючи на об'єктивні труднощі, пов'язані з політичною та соціально-економічною обстановкою, українська вища освіта продовжує зберігати стабільне становище у світовій освітній системі. У вузи України як і раніше приїждять іноземні громадяни, щоб отримати професії лікаря, інженера, архітектора, економіста, тощо. Українська вища освіта не втратила колишнього авторитету і, як раніше, залишається привабливою для іноземців. Дійсно, навчання в нашій країні значно дешевше, ніж у європейських державах, і це є дуже важливим фактором для небагатих жителів країн Африки та Близького Сходу. Крім того, у зв'язку зі зміною політичної обстановки, для багатьох арабських студентів закриті двері освітніх установ в інших державах. Не останньою причиною збільшення потоку іноземних студентів в нашу країну є достатня якість української освіти.

Освоєння незнайомого соціального середовища - справа важка, іноземним громадянам необхідно адаптуватися не тільки до країни, а й до навчання в українських вузах. Викладачам добре відомо з досвіду, що на початку навчання студенти відчувають масу труднощів, пов'язаних, перш за все, з адаптацією до нових умов. Актуальність проблеми

адаптації іноземних студентів в українських вузах визначається в першу чергу завданнями їх подальшого ефективного навчання та становлення як майбутніх фахівців. Успішна адаптація сприяє, з одного боку, швидкому включенню студентів у навчальний процес, що дозволяє вирішувати проблему збереження контингенту студентів, який суттєво скорочується під час перших семінарів. З іншого – допомагає підвищити якість підготовки молодих людей у вищій школі.

Адаптація студентів, а особливо іноземних, до умов навчання у вузах має безумовно свою специфіку. Основним фактором, до якого треба адаптуватися, є навчальний процес. Особливо складним є початковий період викладання предметів природничо-математичного циклу українською або російською мовами. Фундамент закладається на підготовчому відділенні. Абсолютній більшості студентів цікаво вивчати предмети, проте вони відчувають певні труднощі, наприклад, із сприйняттям та розумінням матеріалу, запам'ятовуванням термінів, тощо. Одну з причин цих труднощів ми вбачаємо у відмінності освітніх систем, форм і методів навчання в Україні і країнах, з яких приїждять до нас на навчання іноземні студенти.

Мета статті: провести теоретичний аналіз систем шкільної освіти країн африканського регіону. Задачі: 1) проаналізувати рівень шкільної підготовки в країнах Африки; 2) розглянути структуру системи шкільної освіти африканських країн на прикладі Камеруну; 3) порівняти структуру системи шкільної освіти України та країн, де попередньо навчалися студенти-іноземці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішенні питання адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ зробили вітчизняні та закордонні науковці. Це, зокрема, І.В.Дядичев, Н.Б.Булгакова, Т.В.Кравчина, Н.В.Костяк, Д.А.Порох, І.А.Сладкіх, Г.В.Троцько в працях яких досліджувалися особливості перебігу процесів адаптації до навчальної діяльності, завдання педагогічного супроводу даної категорії студентів. Проте, на нашу думку не повністю досліджено питання впливу відмінностей освітніх систем, форм і методів навчання в Україні і країнах-експор-

терах іноземних студентів на адаптацію до незнайомого освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною складовою частиною проблеми академічної адаптації студентів-іноземців вважають подолання "дидактичного бар'єру", тобто перебудову відношення до навчального процесу у новому освітньому середовищі та пристосування до іншої освітньої системи. Враховуючи стислий термін довузівської підготовки іноземних студентів, цей процес проходить більш ефективно, якщо викладачі підготовчого відділення матимуть уявлення про рівень підготовки, який студенти отримують на батьківщині з певної дисципліни, зокрема з дисциплін природничо-математичного циклу. Оскільки система міждержавних освітніх зв'язків розвивається, то, безумовно, важливим є вивчення освітніх систем країн навчання іноземних студентів, узагальнення їх досвіду і формулювання висновків на цій основі.

У Криворізькому національному університеті на підготовчому відділенні навчаються переважно студенти із країн африканського регіону: Камеруну, Конго, Кот-Д'Івуару, Габону, Лівії, Мороко, Нігерії. Освітні системи цих країн мають абсолютно самостійні, неузгоджені між собою структури. Оскільки дисципліни природничо-математичного циклу починають вивчатися у початковій школі, доцільним буде проаналізувати структуру освіти з першого по останній роки навчання іноземних студентів у їх національних школах. В основі аналізу повинні лежати дані освітньої статистики, згруповані за системоутворюючими міжнародними показниками. Визнаними джерелами такої інформації є: щорічні всесвітні доповіді з освіти Інституту статистики ЮНЕСКО (Global Education Digest); матеріали Організації економічної співдружності та розвитку (щорічні звіти з освіти країн ОЕСР і партнерів: Education at a Glance – OECD Indicators); доповіді Світового банку. У зв'язку з тим, що національні системи освіти різноманітні за своєю структурою і за змістом освітніх програм, порівнювати досягнення різних країн і відстежувати їх просування до цілей на національному та міжнародному рівнях може бути непросто. Щоб зрозуміти і вірно інтерпретувати аспекти та процеси освітніх систем на світовому рівні, особливо важливо забезпечити порів-

нянність даних. Вона може бути досягнута за допомогою застосування Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) – концептуального документа, призначеного для класифікації та подання порівнянних на міжнародному рівні статистичних даних. Для зіставлення даних освітньої статистики різних країн використовується Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО) затверджена Генеральною конференцією ЮНЕСКО в листопаді 1997 року. Схема МСКО-1997 пропонує методологію перекладу національних навчальних програм у міжнародно-зіставний набір категорій для визначення ступенів освіти. Дані міжнародної освітньої статистики надають можливість побачити реальну картину стану освіти в більшості країн світу. Порівняльний аналіз систем освіти різних країн на основі цих даних дозволяє оцінити позитивні і негативні моменти розвитку національних освітніх систем і визначити загальноосвітні тенденції розвитку освіти. Індекс освіти є складовою частиною загального показника – індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП), методика розрахунку якого розроблена фахівцями ООН. Індекс освіти вимірює відносні досягнення країни як у підвищенні грамотності дорослого населення, так і в збільшенні загального показника тих, хто вступив до початкових, середніх та вищих навчальних закладів країни. Вага в дві третини припадає на індекс грамотності дорослого населення і вага в одну третину - на індекс загального показника [1].

Ці два виміри рівня освіти зводяться в підсумковому Індексі, який стандартизується у вигляді числових значень від 0 (мінімальна) до 1 (максимальна). Прийнято вважати, що розвинені країни повинні володіти мінімальним показником 0,8, хоча в переважній більшості вони мають показник 0,9 або вище. При визначенні місця в світовому рейтингу всі країни ранжуються на основі Індексу рівня освіти і перше місце в рейтингу відповідає найвищому значенню цього показника, а останнє - нижчому. Лідером рейтингу є Нова Зеландія з показником – 1,00, а замикає список Нігер з показником – 0,18. Всього в списку 188 країн. Україна посідає тридцять перше місце з показником – 0,86. Для країн Африки, студенти з яких навчаються у Криворізькому національному університеті показники наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Індекс освіти деяких країн Африки

Позиція країни у рейтингу	Назва країни	Індекс
134	Конго	0.52
135	Камерун	0.52
147	Марокко	0.45
148	Нігерія	0.44
176	Кот-Д'Івуар	0.30

Даний показник, хоча і є досить універсальним, володіє рядом обмежень. Зокрема, він не відображає якості самої освіти. Також він не показує повною мірою різницю в доступності освіти в силу відмінностей у вікових вимогах і в тривалості навчання. Такі показники, як середня тривалість навчання або очікувана тривалість навчання, були б більш репрезентативними, однак відповідні дані відсутні для більшості країн. Крім того, показник не враховує студентів, що навчаються за кордоном, що може спотворювати дані по деяким малим країнам, в тому числі і країнам Африки.

Справжньою сутністю освіти в Африці є її корисність у реальному житті. Освіта виявиться марною, якщо вона не забезпечує у підсумковому результаті працевлаштування та практичне застосування отриманих знань, умінь та на-

вичок. Освіта повинна озброїти учнів навичками, що допомогли б їм легко знайти оплачувану роботу в житті. Таким чином, система освіти, яка прагне зробити студентів працездатними, є кращою ніж та, яка спеціалізується тільки на академічних показниках. Освіта повинна готувати новаторів, мислителів підприємців та менеджерів. Виходячи з цих параметрів, кращі системи освіти в Африці мають: Нігерія, Руанда, Кенія, Коморські острови, Танзанія, Гана, Зімбабве, Єгипет, Мавританія, Південна Африка.

За даними Інституту статистики за 2011 рік основною одиницею класифікації МСКО є освітня програма. Крім того, МСКО класифікує програми за галузями знань, орієнтацією та призначенням програми.

У кожному рівні освіти існує поділ на типи, в залежності специфіки навчання. МСКО надає можливість уніфікувати

галузі знань і напрями освітньої діяльності на міжнародному рівні, що, в свою чергу, дозволяє забезпечити співставлення національних показників. Водночас МСКО не має на меті внесення змін до національних систем освіти, а лише слугує інструментом для опису національних освітніх систем в єдиних термінах та категоріях [2].

31 жовтня 2013 року на Загальних зборах Національної академії педагогічних наук України була затверджена Концепція Національної стандартної класифікації освіти (НСКО). НСКО пропонує 10 рівнів освіти, а саме: 0 (нульовий) рівень – це дошкільна освіта; 1 рівень – це початкова освіта 4 роки (за освітніми програмами кількох нижчих класів); 2 рівень – це основна середня освіта 5 років (за освітніми програмами школи без кількох завершальних класів); 3 рівень – це повна середня освіта 2 роки (за освітніми програмами 11 класів); 4 рівень – це післясередня невища освіта (за освітніми програмами професійно-технічних училищ або кількомісячних підготовчих курсів до вступу у ВНЗ

чи сертифікованими курсами освоєння робітничих професій, що потребують попередньо повної середньої освіти); 5 рівень – це вища освіта короткого циклу (за освітніми програмами технікумів на базі повної середньої освіти); 6 рівень – це бакалаврат; 7 рівень – це магістратура; 8 рівень – це аспірантура в Україні, а у Західному світі – докторантура); 9 рівень – це докторантура в Україні, а у Західному світі – постдокторантура.

Отже, виникає питання: як узгоджуються система освіти України з системами освіти країн Африки (на рівні вступу до вищих навчальних закладів)?

Тривалість середньої освіти на Африканському континенті складає 12 років, а у деяких країнах – 13 років. Існують, також відмінності у термінах навчання на різних ланках освіти. Це обумовлюється колоніальним минулим країн та особливостями їх національного укладу життя. Цікавим зразком є освітня система Камеруну яка має одразу дві структури освіти, що наведено на рисунку 1. 2.

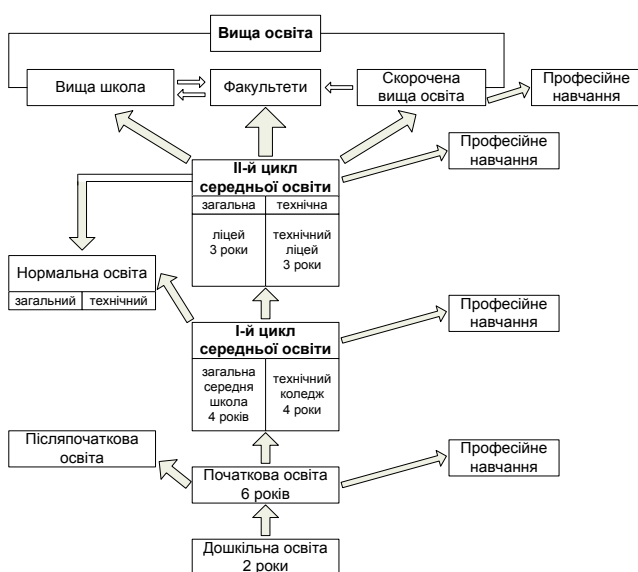

Рис.1. Структура системи освіти Камеруну для франкофонів.

Система шкільної освіти Камеруну різноманітна, вона відображає вплив як британської системи освіти, так і французької системи і включає в себе наступні ступені що ведуть до вступу у вищі навчальні заклади:

- початкову освіту: в англофонній системі початкова освіта починається з п'ятирічного віку. Після семи років початкової школи, учні проходять наступні іспити: First School Leaving Certificate Examination і Government Common Entrance Examination. Учні можуть покинути школу, маючи First School Leaving Certificate, але ті, хто успішно здав обидва іспити, мають право продовжити навчання в середній школі. У франкофонній системі початкову освіту починається з шести років. Після шести років початкової освіти учні проходять два національних іспити для визначення можливості продовжити навчання в середній школі. Учні, які успішно пройшли ці іспити, отримують Certificat d'Etudes Primaires Elementaires, або також Concours d'entrée en Sixieme.

- середню освіту: в англофонній системі перший цикл середньої освіти складається з п'ятирічного курсу, що приводить до Cameroonian GCE O level. Після цього навчальні заклади Камеруну пропонують дворічні програми, що ведуть до отримання GCE A level сертифікатів. У франкофонній системі освіти загальну середню освіту поділяють

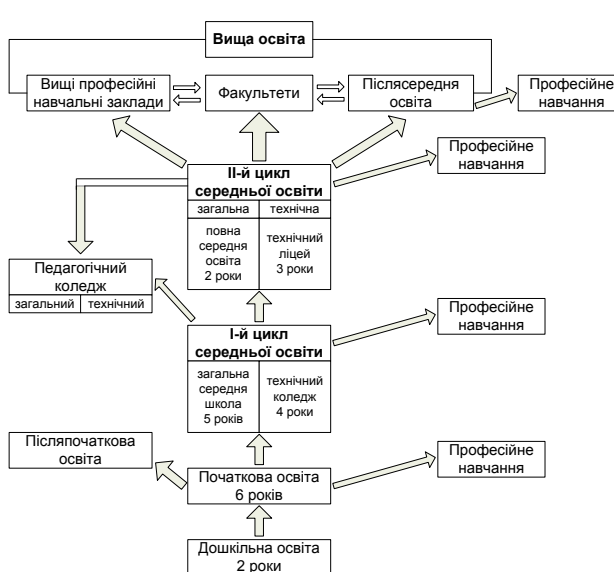

Рис.2. Структура системи освіти Камеруну для англофонів.

на два етапи: чотирирічний цикл може вести до отримання Brevet d'Etudes du Premier Cycle (BEPC), трирічний цикл - до Baccalaureat.

Технічна і професійна освіта: в англофонній системі учні середньої технічної освіти здають професійні іспити або Certificat d'Aptitude Professionnelle (CAP). Освіта другого циклу охоплює дворічні курси, що ведуть до отримання Baccalaureat або Brevet de Technicien сертифікатів. Учні другого циклу можуть здавати іспит на отримання GCE A level. У франкофонній системі перший цикл навчання триває чотири роки і веде до отримання Certificat d'Aptitude Professionnelle (CAP) в промисловому і комерційному напрямках. Другий цикл навчання складається з дворічної програми, що веде до отримання Probatoire сертифікату, та з трирічної або чотирирічної програм навчання і веде до отримання Baccalaureat або Brevet de Technicien сертифікатів. Brevet забезпечує можливість спеціалізації в сфері послуг, промисловій та інженерній справі, автомобільному або металургійному напрямку. Baccalaureat може бути отриманий в наступних напрямках: математика і технології; загальна механіка; електроніка; електротехніка; будівництво.

Доступ до вищої освіти заснований на проходженні 13-14-річної освіти і можливий за наявності Baccalaureat

або GCE A level.

Вивчення освітніх систем країн навчання іноземних студентів, узагальнення їх досвіду і використання його в

практиці доузівської підготовки, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності студентської адаптації у ВНЗ України.

Література та джерела

1. Рейтинг стран мира по уровню образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
2. Нова редакція Міжнародної стандартної класифікації освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/default.aspx>>. – Загол. з екрану. – Мова ен.

Статья посвящена анализу образовательных систем некоторых африканских стран, из которых на учебу в Украину приезжают иностранные студенты. Проведен сравнительный анализ системы среднего образования нашей страны и системы школьного образования Камеруна. Выявлены особенности построения образовательных систем стран Африки; на основе сопоставления с национальной системой, определены различия систем среднего образования. Результаты исследования должны помочь преподавателям подготовительных отделений отечественных вузов направить работу на повышение эффективности адаптации иностранных студентов к образовательной среде выбранного ими вуза.

Ключевые слова: адаптация иностранных студентов в украинских вузах, предвузовская подготовка, образовательные системы стран Африки, структуры образования.

This article analyzes the educational systems of some African countries the foreign students come from to study in Ukraine. The text is focused on a comparative analysis of secondary education in our country and school system of Cameroon, which has developed under the influence of the British and French educational systems. The revealed features should help to prepare departments' teachers of local universities to improve the efficiency of foreign students' adaptation to educational environment of their chosen university.

The research focus: to conduct a theoretical analysis of school education in the African region. The goals: 1) to analyze the condition of school training in Africa, 2) consider the structure of the school system as an example of African countries of Cameroon, 3) to compare the structure of the school system in Ukraine and the countries where foreign students were pre-trained. Object of study: education systems in Africa. Subject of study: the structure of secondary education in the countries of the African continent. The research methods: the study of materials and documents on the problems of evaluating the education quality, the structure of the existing educational system. The results: revealed features of educational systems in Africa; defined differences of schooling based on a comparison with the national system. The main conclusions and recommendations: The data show that the short time faculty training of foreign students will take place more effectively if teachers of preparatory department will have an idea about level of training that students receive at home on a particular subject, particularly in the disciplines of natural sciences and mathematics cycle. As the system develops international educational relations, it is definitely important to study the educational systems of foreign students, summarizing their experience and use it in practice, faculty training.

Key words: foreign students' adaptation to universities in Ukraine, pre-training, educational systems of some African countries, structure of secondary education.